

№ 33 (2023) С. 50–59
National Academy of Fine Arts and Architecture
Collection of Scholarly Works
«Ukrainian Academy of Art»
ISSN 2411–3034
Website: <http://naoma-science.kiev.ua>

УДК 726.023:691.11](477)
ORCID ID: 0000-0003-3098-2597
DOI <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2023-33-6>

Леонід Прибега

*кандидат архітектури, професор кафедри теорії,
історії архітектури та синтезу мистецтв
Національна академія образотворчого
мистецтва і архітектури
leonid.prybiega@naoma.edu.ua
Київ, Україна*

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ В АРХІТЕКТУРІ ТРАДИЦІЙНИХ ДЕРЕВ'ЯНИХ ХРАМІВ УКРАЇНИ

Анотація. *Метою даної статті є визначення ознак національної ідентичності у дерев'яних традиційних храмах, що збереглися на українських теренах як пам'ятки архітектури.*

Методика дослідження базується на узагальненні результатів авторських натурних досліджень численних пам'яткових об'єктів традиційного храмовбудування різних етнорегіонів України та аналітичному осмисленню напрацювань багатьох поколінь науковців, що займалися темою дерев'яних храмових споруд.

Результативно основою визначення національної ідентичності традиційних дерев'яних храмів України, на думку автора статті, є архітектурна форма храмових споруд як матеріальна основа організації висотно розкритого внутрішнього простору, що органічно споріднений з зовнішнім пластичним вирішенням споруди і її зрубним конструктивним остовом.

Висновки. Основним хранителем традицій і виразником національної ідентичності є архітектурна форма українських дерев'яних храмів. Національна ідентичність у традиційному дерев'яному храмовбудуванні інтерпретується як інтегральний вимір характерних традиційних ознак архітектурної форми дерев'яних храмових споруд, що вказують на належність їх до національної культури українського народу. Незважаючи на регіональне розмаїття традиційних храмових споруд, усі вони поєднуються спільними загальноукраїнськими традиціями творення архітектурної форми, що вказує на їхню українську національну ідентичність.

Спадщина традиційного дерев'яного храмовбудування, що увібрала багатовіковий народний досвід зведення храмів на українських землях й ідентифікується з національною культурою, є невичерпним джерелом натхнення у творенні сучасної сакральної архітектури, конструюванні нової ідентичності на основі спадкоємності традицій.

Ключові слова: архітектура, народна архітектура, сакральна дерев'яна архітектура, традиційні дерев'яні храми, народні традиції, архітектурна форма, конструктивний остов, ідентичність, національна культура, спадкоємність.

Leonid Prybeha

*Candidate in Architecture, Professor,
National Academy of Fine Arts and Architecture
leonid.prybiega@naoma.edu.ua
Kyiv, Ukraine*

**NATIONAL IDENTITY IN THE ARCHITECTURE
OF TRADITIONAL WOODEN TEMPLES OF UKRAINE**

Abstract. *The objective is to determine the signs of national identity in traditional wooden temples preserved on Ukrainian territory as architectural monuments.*

The methodology is based on the generalization of the results of the author's field studies of numerous monuments of traditional temple construction in different ethnic regions of Ukraine and the analytical understanding of the work of many generations of scientists who dealt with the topic of wooden temple buildings.

The effective basis for determining the national identity of the traditional wooden temples of Ukraine is the architectural form of the temple buildings as the material basis for the organization of the highly open internal space, which is organically related to the external plastic solution of the temples and its log structural framework.

Conclusions. *The architectural form of Ukrainian wooden temples is the principal keeper of traditions and an expression of national identity that is interpreted in traditional wooden temple construction as an integral dimension of the characteristic conventional features of the architectural form of wooden temple buildings, indicating their belonging to the national culture of the Ukrainian people. Despite the regional variety in traditional temple buildings, they are all united by common all-Ukrainian traditions of creating an architectural form that indicates their Ukrainian national identity.*

The heritage of traditional wooden temple construction, which has absorbed the centuries-old national experience of building temples on Ukrainian lands and is identified with the national culture, is an inexhaustible source of inspiration for the creation of modern sacred architecture, the construction of a new identity based on the continuity of traditions.

Key words: *architecture, folk architecture, sacred wooden architecture, traditional wooden temples, national traditions, architectural form, structural framework, identity, national culture, succession.*

Постановка проблеми. Поняття «ідентичність» від латинського *identicus* – тотожність; в англійській мові – *identical* – тотожний, той самий, ідентичний. Термін «національна ідентичність» в соціологічному вимірі трактується як належність суб'єкта до певної спільноти людей, нації, народу. У нашому випадку застосовується відносно творів архітектури як інтегральна оцінка характерних ознак, що вказують на належність архітектурного твору до культури відповідної спільноти людей, нації чи народу.

Ідея національної самобутності архітектури (що в принципі споріднено з національною ідентичністю) була започаткована рухом творчої спільноти за український архітектурний модерн ще на початку ХХ ст. Сподвижниками цього напрямку були О. Сластіон, Г. Лукомський, В. Кричевський, І. Левинський та багато інших митців цієї доби. Всебічна оцінка теоретичних і практичних напрацювань цього наукового і творчого об'єднання висвітлена у виданні В. Чепелика «Український архітектурний модерн» [1].

У сучасному українському архітектурознавстві категорії ідентичності та національної ідентичності в архітектурі порушувалися в публікаціях Б. Черкеса, зокрема в його монографічній праці «Національна ідентичність в архітектурі міста» [2]. Серед наступних досліджень зазначеної теми заслуговує на увагу низка статей Я. Юрик, присвячених

ідентичності архітектури міста Львова, його громадських просторів й окремих споруд [3]. З огляду праць згаданих вище науковців випливає, що термін «національна ідентичність в архітектурі» інтерпретується як інтегральна оцінка характерних ознак архітектурного твору чи містобудівного утворення, що вказують на їхню належність до традицій, культури, вірувань, ідеології чи інших проявів життєдіяльності відповідної спільноти людей, нації чи народу.

Актуальність дослідження. З набуттям незалежності і ствердженням української державності значно поглибився рух до національного самовизначення, активізувалися процеси творення національної ідентичності на основі спадкоємності культури і традицій українського народу, повернення до рідної мови, усвідомлення історичної пам'яті предків, їхньої духовності у віруванні. Як феномен матеріального і духовного архітектурна спадщина найбільш яскраво своїми автентичними формами відзеркалює світогляд її творців, культуру і звичаї народу, зокрема пам'ятки дерев'яної храмової архітектури, в основі творення яких багатовіковий досвід будівничих від народу, досвід, що з часом набув значення національних традицій в народній архітектурній творчості. В такому контексті тема аналітичного осмислення національної ідентичності в архітектурі, зокрема традиційних дерев'яних церков, за нинішніх умов жорсткої боротьби

з російськими окупантами за звільнення українських земель і захист української державності й культури як ніколи є актуальною і постає у суспільстві досить гостро. Маємо усвідомлювати, що творення сучасної національної ідентичності має базуватися на спадкоємності автохтонного народу й відповідно очищення від матеріалізованих в архітектурних формах ідеологем комуністичної доби і російської імперії. Актуальність розгляду національної ідентичності у традиційних дерев'яних храмах пов'язане ще й з суспільним ствердженням і розбудовою помісної Православної церкви України, відповідно постає питання пізнання й відродження автохтонних традицій українського храмобудування.

Отже, об'єктом дослідження є традиційні дерев'яні храми України, а предметом – національна ідентичність у традиційному, або народному храмобудуванні.

Відповідно мета дослідження – визначити ознаки національної ідентичності у дерев'яних традиційних храмах, що збереглися на українських теренах як пам'ятки архітектури.

Виклад основного матеріалу. Розпочинаючи аналіз об'єкта нашого дослідження, тобто традиційних дерев'яних храмів України, маємо передусім уточнити змістовну сутність термінів «народна архітектура», «традиційна архітектура» й «традиційний дерев'яний храм» або «традиційна дерев'яна церква». Поняттям «народна архітектура» визначаються об'єкти архітектурно-будівельної діяльності минулої, зокрема і храми, створені руками й талантом здебільшого невідомих майстрів-теслів й уособлюють багатовіковий будівничий досвід і культуру автохтонного українського народу. Використання з давніх-давен для зведення будівель деревини як доступного місцевого матеріалу, зумовило поширення теслярського ремесла, сприяло зростанню будівничої майстерності на основі досвіду попередників. З часом напрацьований досвід інтегрувався у певні правила й набув значення традицій, які й стали основою зведення храмових споруд. Тож цілком тотожним за значенням до «народна архітектура» є термін «традиційна архітектура». І саме на ґрунті багатовікового будівничого досвіду й успадкованого глибинного коріння традицій зведення будівель з дерева, зерна канонічної системи християнського вірування, засіяні в добу Київської Русі, на українських теренах дали потужні паростки самобутнього храмобудування. Сформовані колективною думкою церковної громади та

реалізовані талантом і руками народних майстрів, давні храмові споруди, що дійшли до наших днів, не лише уберегли архітектурно-будівельні традиції наших пращурів, але й випромінюють духовний світ людей наступних поколінь, їхній світогляд і мистецькі уподобання, що вже наприкінці ХІХ ст. спонукало науковців до системного вивчення цих реліктових споруд.

У даній статті обмежені можливості висвітлити внесок численних дослідників українських дерев'яних церков. Назвемо лише імена найбільш відомих науковців, які у своїх працях розкрили засади формотворення дерев'яних храмів народного будівництва й створили підґрунтя для визначення їхньої української ідентичності. Це зокрема праці М. Драгана, С. Таранушенка, П. Юрченка, Г. Логвина, І. Могитича, Я. Тараса та інших.

Результати зібраних упродовж багатьох років матеріалів натурних досліджень реліктових храмових будівель на західноукраїнських землях і вивчення писемних джерел М. Драган узагальнює у відомій монографічній праці «Українські дерев'яні церкви. Генеза і розвій форм» [4]. В ній простежується намагання автора не тільки звернути увагу на значення традицій в українському храмобудуванні, але й на засади формотворення церковних споруд на підґрунті спадкоємності як прикмету належності до української культури.

Фундаментальною науковою працею про традиційні дерев'яні храми на східних теренах України визнана монографія С. Таранушенка «Монументальна дерев'яна архітектура Лівобережної України», в якій узагальнено багаторічні дослідження автора дерев'яних церков, які потім були знищені радянською владою. Ілюстроване документальними фотографіями й обмірними кресленнями, аналітичними описами пам'яток, дослідження засвідчує авторське бачення спадкоємності традицій у формотворенні храмових споруд і їхню спільну основу на українських землях [5].

Комплексний підхід до вивчення архітектурно-будівельних традицій народного зодчества простежується у працях П. Юрченка. Через осягнення типологічних особливостей різних споруд народного будівництва – як житла, так і храмів – йому вдалося простежити творчі здобутки народних майстрів у формотворенні дерев'яних храмових споруд, виявити регіональні особливості їхнього пластичного вирішення [6].

Наближений підхід до типологічної оцінки традиційних храмів, їхньої класифікації простежується у працях Г. Логвина, однак він, на відміну від П. Юрченка, не тільки вбачає у трактуванні форми храмів їхню належність до українських традицій, але й духовну складову, що інтегрується й утримується формою сакрального об'єкта [7].

Дослідження традиційних дерев'яних храмів архітектора-реставратора й дослідника І. Могитича вирізняються більш глибоким проникненням у конструктивну сутність пам'яткових храмових споруд, заглиблення у процес вибудови конструктивного остова храму, власне формотворення, що дало змогу на цій основі доповнити типологічну класифікацію традиційних дерев'яних храмів [8].

Глибоким пізнанням українських традицій народного дерев'яного будівництва сакральних споруд позначені численні дослідження нашого сучасника Я. Тараса. За результатами ґрунтовних досліджень дерев'яних храмів ним запропоноване архітектурно-етнічне зонування України з визначенням меж регіональних шкіл традиційної храмової архітектури, що вказує на територіальне поширення і єдність традицій формотворення дерев'яних храмів, їхню українську належність [9].

Отже, на підґрунті напрацювань вищеназваних науковців і з урахуванням досліджень автора статті, його бачення проблеми, підсумовуючи, акцентуємо увагу на особливостях формотворення українських традиційних дерев'яних храмів й звернемо увагу на їхнє регіональне розмаїття, що є важливим виміром для ідентифікації їх на належність до української культури [10].

Духовною основою формотворення традиційних дерев'яних храмових споруд, як і загалом храмів, стала організація внутрішнього простору, простору поєданого з небом, наповненого благодаттю й сприятливого для єднання вірян із Всевишнім. Для утримання такого простору, його захисту необхідно було створити матеріальну оболонку, конструкцію, власне архітектурну форму сакральної споруди. В реаліях життя такою матеріальною основою формотворення храмових споруд на українських теренах склався історично й ствердився квадратний зруб з наметовим завершенням. Три зруби, складені по осі захід-схід, з яких середній за параметрами є доміантним, формують класичний тип українського тризрубового храму з відповідними приміщеннями — бабинцем, навою, вівтарем. Згодом до

Іл. 1. Церква Св. Параскеви П'ятниці із с. Зарубинці Черкаської обл. 1742 р. Національний музей народної архітектури та побуту в м. Києві. [Світлина А. Прибеги]

Іл. 2. Воскресенська церква із с. Кисоричі Рівненської обл. 1789 р. Національний музей народної архітектури та побуту в м. Києві. [Світлина А. Прибеги]

Іл. 3. Покровська церква із с. Плоське Закарпатської обл. 1792 р. Національний музей народної архітектури та побуту в м. Києві. [Світлина А. Прибеги]

середнього зрубу з північного й південного боків почали прибудовувати ще по одному зрубу, відповідно утворюювався п'ятизрубовий або хрещатий храм.

Конструктивно спорідненим зі зрубом було і його перекриття наметовим (пірамідальним) дахом. З часом на цій основі розвинулась ступінчаста система завершень завдяки так званним заломам, що дало змогу розвивати форми храмів у висоту. Таким чином основним засобом досягнення розмаїття форм храмових споруд стає характер завершень, їхнє пластичне трактування та кількість. Такою є загальна логіка творення архітектурної форми у традиційному дерев'яному храмубудуванні України.

Не останню роль у формотворенні храму, його сакралізації відіграло місце в системі поселення. Храм зводили у мальовничій місцині чи на значущих для громади територіях, щоб він був фізично й візуально доступним, ставав оберегом для кожного вірянина, а також органічно вписувався у природне середовище. Український народ в усі часи жив у гармонії з природою, відповідно й храми, їхні форми гармонійно поєднувалися з довкіллям.

Природно-ландшафтні особливості українських земель наклали певний відбиток на пластичне трактування форм церковних споруд, збагатили українське дерев'яне

храмубудування регіональним розмаїттям, але не вплинули принципово на традиції його формотворення.

Яскравими регіональними ознаками пластичного вирішення храмових споруд вирізняється ціла низка шкіл народної архітектури, зокрема Гуцульщини, Бойківщини, Закарпаття, Опілля, Лемківщини, Буковини, Волині, Правобережного і Лівобережного Полісся, Середньої Наддніпрянщини, Слобожанщини, Поділля та ін. Отже, окрім національної ідентичності, традиційні дерев'яні храми мають ідентифікуватись й на регіональному рівні, засвідчувати свою належність до відповідного краю, його місцевих традицій і звичаїв.

Таким чином, визначальною ознакою ідентичності традиційних дерев'яних храмів України є їхня архітектурна форма як матеріальна основа організації висотно розкритого внутрішнього простору, що органічно споріднений з зовнішнім пластичним вирішенням споруди і її зрубним конструктивним остовом.

На сьогодні досить мало вціліло традиційних дерев'яних храмових споруд, що зберегли українську ідентичність. В більшості своїй реліктові сакральні споруди були знищені в радянську добу, а значна частина храмів зазнала перебудов і втратила ознаки української національної ідентичності ще за російської імперії, у XIX ст. Політика денацифікації українського народу проводилася російським самодержавством уже в ті часи, коли заборонялася мова, руйнувались старовинні храми. Саме тоді за розпорядженням російського синоду сотні традиційних дерев'яних храмів на Волині, Правобережному Поліссі, Київщині, Поділлі, Полтавщині і Слобожанщині в інших регіонах України, що перебували у складі Російської імперії були перебудовані на кшталт

Іл. 4. Троїцький собор. 1775–1780 рр.
м. Новомосковськ (Самара) Дніпропетровської обл. [Світлина А. Прибеги]

Іл. 5. Церква Різдва Богородиці. 1615 р.
сmt Ворохта Івано-Франківської обл.
[Світлина А. Прибеги]

російських церков з класицистичними портиками на входах, високими непропорційними каркасними дзвіницями над бабинцями. Для ствердження російської ідентичності на українських землях у цей період за «взірцевими» проектами архітектора К. Тона або єпархіальних архітекторів повсюдно зводились подібні дерев'яні церковні споруди; чимало з них уціліли до нашого часу, до того ж окремі навіть набули статусу пам'яток.

З набуттям незалежності й розбудовою української державності, поверненням у лоно церкви храмових споруд, зокрема й пам'яток архітектури та їх приведенням до належного стану після запустіння за відсутності належного професійного контролю за ремонтними роботами з боку відповідних пам'яткоохоронних органів, спотворення, а то й втрат зазнали чимало реліктів дерев'яного храмовування. Хаотично, без належного контролю за проектуванням, на непрофесійному рівні у цей час було зведено чимало храмових споруд, які за своїми формами є відверто орієнтованими на проросійську ідентичність і це стосується не тільки дерев'яних церков. У важкі часи деокупації, дерусифікації і декомунізації питання національної ідентичності у всіх сферах життєдіяльності і особливо культури й духовності не може залишатися поза увагою громадянського суспільства.

Як ніколи гостро в Україні постає питання ствердження національної ідентичності, творення сучасної ідентичності на основі спадковості традицій. І провідна роль у цьому руслі належить передусім архітектурі. Яскравим прикладом наслідування традицій дерев'яної храмової архітектури є зведені наприкінці XVI ст. Успенська церква та каплиця Трьох святих у Львові. Обидві споруди мають тридільне розпланування та завершуються трьома верхами. Ренесансна пластика органічно поєднується з архітектурними формами сакральних споруд, що ідентифікуються з українськими традиціями храмовування.

Варті уваги й приклади творення храмової архітектури в добу відновлення української державності після національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького, в умовах суспільного й економічного розвитку, культурного піднесення України на зламі XVII–XVIII ст., коли на основі традицій формотворення дерев'яної храмової архітектури були зведені такі муровані церкви, як Покровський собор у Харкові, Спаський собор в Ізюмі, Георгіївський собор Видубицького монастиря

Іл. 6. Миколаївська церква із с. Кривка Львівської обл. 1763 р. Музей народної архітектури та побуту в м. Львові. [Світлина А. Прибеги]

Іл. 7. Церква Св. Юрія. XVII ст. м. Дрогобич Львівської обл. [Світлина А. Прибеги]

Іл. 8. Церква Пресвятої Трійці. 1720 р. м. Жовква Львівської обл. [Світлина А. Прибеги]

у Києві, церква Всіх святих Києво-Печерської лаври, Катерининська церква в Чернігові та інші храми. Створені на основі спадкоємності традицій дерев'яної храмової архітектури, вищеназвані муровані церкви своїми формами також вказують на їхню належність до української культури, засвідчують національну ідентичність.

Розгляд кількох прикладів спадкоємності й заглиблення у значення терміну ідентичності в архітектурі, наштовхують на думку про певну аналогію з родоводом як процесом

наслідування й нарощування «генеалогічного» (від грецького — genealogia — родовід) ланцюга традицій, як підґрунтя розвитку і збагачення досвіду творення об'єктів архітектури у майбутньому на основі ідентичних традицій, але таких, що належать до одного типологічного ряду будівель й характеризуються спільними принципами об'ємно-просторової організації. Саме такий алгоритм спадкоємності спостерігаємо у творенні архітектури храмових споруд, джерелом традицій яких є дерев'яне храмування.

Іл. 9. Хрестовоздвиженська церква. 1799–1801 рр. м. Кам'янець-Подільський Хмельницької обл. [Світлина А. Прибеги]

Іл. 10. Миколаївська церква. 1607 р. м. Чернівці. [Світлина А. Прибеги]

Іл. 11. Троїцька церква. 1710 р. с. Пакуль Чернігівської обл. (Не збереглася; за С. Таранушенком [6, с. 30])

Іл. 12. Каплиця Трьох Святителів. XVI–XVII ст. м. Львів. [Світлина А. Прибеги]

Іл. 13. Церква Всіх Святих Києво-Печерської лаври. 1696–1698 рр. [Світлина А. Прибеги]

Іл. 14. Катерининська церква. 1715 р. м. Чернігів. [Світлина А. Прибеги]

Інша гілка генези форм українських сакральних об'єктів мурованої архітектури, коріння традицій яких було започатковане від Візантії потужно проросла на землях Київської Русі й отримала спадкоємний розвиток в архітектурній творчості українського народу в наступні часи. Але цей напрямок поза рамками нашого дослідження, а згадали, щоб звернути увагу на відмінності традицій формотворення – дерев'яна храмова архітектура зростає на ґрунті культури автохтонного народу, а мурована була започаткована за взірцем візантійських храмів й успадкованість базувалася переважно на творчих досягненнях професійних зодчих.

Отже, саме архітектурна форма як згармонізована матеріальна основа організації твору архітектури й створена відповідно до духовних й функціональних потреб людини, громади чи суспільства в умовах характерного довкілля, є найбільш інформаційно ємкою, увібравши всі аспекти життєдіяльності людини й суспільства певної історичної доби, а отже, потенційно змістовною для сучасників.

Не випадково пам'ятки архітектури розглядають не тільки як своєрідні документальні свідчення історичного минулого, але й як послання нащадкам. У цьому сенсі народна або традиційна архітектура, зокрема дерев'яних храмів, демонструє досить послідовний

Іл. 15. Покровський собор. 1689 р. м. Харків. [Світлина А. Прибеги]

історичний процес генези архітектурних форм сакральних споруд. В українській історії цей процес неодноразово призупинявся й ламався, але все ж генеалогічний ланцюг тут простежується. Ця обставина й визначає особливий науковий і творчий інтерес до надбань народної архітектурної творчості, зокрема до пам'яток дерев'яного храмобудування як хранителюк традицій, носіїв історичної інформації і таких, що ідентифікуються з українською культурою.

Осмислення й усвідомлення сутності і значення національної ідентичності у традиційній дерев'яній сакральній архітектурі України – це

підґрунтя й орієнтир творення сучасних храмових споруд, дороговказ розвитку форм українського храмобудування й конструювання на основі спадкоємності нової, сучасної ідентичності.

Головні висновки і перспективи використання результатів дослідження. За результатами проведеного дослідження встановлено, що традиції в народній архітектурній творчості – це колективний досвід українського народу, напрацьований на своїй землі численними поколіннями будівничих, відповідно дерев'яні храми, створені на основі цих традицій, визначаються як традиційні й належать до надбань української культури на відміну від дерев'яних церков, зведених за зразковими проектами російського синоду чи побудованих єпархіальними архітекторами й ідентифікуються з сакральною культурою російської імперії.

Основним хранителем традицій і виразником національної ідентичності є архітектурна форма українських дерев'яних храмів. У загальному сенсі архітектурна форма визначається як згармонізована матеріальна основа організації простору об'єкта архітектури відповідно до духовних й утилітарних запитів суспільства певної історичної доби і сформувалася в умовах характерного довкілля; у традиційному храмобудуванні форма характеризується дерев'яною, зрубної конструкції матеріальною основою, створеною за традиціями української народної архітектурної творчості.

Національна ідентичність у традиційному дерев'яному храмобудуванні нами інтерпретується як інтегральний вимір характерних традиційних ознак архітектурної форми

дерев'яних храмових споруд, що вказують на належність їх до національної культури українського народу. Регіональна ідентичність – це комплекс характерних ознак архітектурної форми традиційних дерев'яних храмів, що ідентифікуються з традиціями певного історико-етнічного регіону чи школи традиційного храмобудування.

Методика порівняльного аналізу архітектурних форм на предмет виявлення характерних традиційних прийомів формотворення, дає змогу ідентифікувати традиційні храми як на регіональному, так і національному рівнях. Незважаючи на регіональне розмаїття традиційних храмових споруд, усі вони поєднуються спільними загальноукраїнськими традиціями творення архітектурної форми, що вказує на їхню українську національну ідентичність.

Спадщина традиційного дерев'яного храмобудування, що увібрала багатовіковий народний досвід зведення храмів на українських землях й ідентифікується з національною культурою, є невичерпним джерелом натхнення у творенні сучасної сакральної архітектури, конструюванні нової ідентичності на основі спадкоємності традицій. Спадкоємність – це орієнтир творення сучасної храмової архітектури у руслі розвитку традицій й основа ствердження української ідентичності в нових умовах розбудови держави. Традиційні дерев'яні храми, форми яких демонструють належність до української національної культури, є благодатним історичним підґрунтям для пошуку і конструювання сучасної національної ідентичності у храмобудуванні помісної Православної церкви України.

Список використаних джерел

1. Черкес Б. С. Національна ідентичність в архітектурі міста : монографія. Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2008. 268 с.
2. Юрик Я. М. Використання ідентичності у формуванні архітектури громадського центру площі Ринок у м. Львові. *Мистецтво і архітектура : зб. наук. пр.* Харків : ХДФДМ, 2010. С. 182–193.
3. Юрик Я. М. Відображення символу польської ідентичності у міському просторі Львова поч. ХХ ст. *Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті : зб. наук. пр.* Харків : ХДАДМ, 2011. С. 113–118.
4. Чепелик В. В. Український архітектурний модерн / упоряд. З. В. Мойсеєнко-Чепелик. Київ : КНУБА, 2000. 378 с.
5. Драган М. Д. Українські дерев'яні церкви. Генеза і розвій форм / передм. В. С. Александрович; упоряд. О. О. Савчук. Харків : Вид. Савчук О. О., 2014. 450 с.
6. Таранушенко С. А. Знищені шедеври української дерев'яної сакральної архітектури / передм. В. В. Вечерський ; упоряд. О. О. Савчук. Харків : Вид. Савчук О. О., 2021. 224 с.
7. Юрченко П. Г. Дерев'яна архітектура України. Київ : Будівельник, 1970. 192 с.
8. Логвин Г. Н. Дерев'яна архітектура України. *Нариси історії архітектури Української РСР.* Київ : Держбудвидав, 1957. С. 200–231.
9. Могитич І. Р. Дерев'яні храми та дзвіниці. *Історія української архітектури.* Київ : Техніка, 2003. С. 379–386.

10. Тарас Я. Українська сакральна дерев'яна архітектура : словник-довідник. Львів : ІН НАНУ, 2006. 584 с.
11. Тарас Я. Сакральна дерев'яна архітектура українців Карпат: культурно-традиційний аспект. Львів : ІН НАНУ, 2007. 640 с.
12. Прибега Л. В. Традиційні дерев'яні храми України: типологічний аспект. *Мистецькі обрії*. Київ : НАМУ, 2005. Вип. 7. С. 268–281.
13. Прибега Л. В. Дерев'яні храми українських Карпат. Київ : Техніка, 2007. 168 с.
14. Прибега Л. Дерев'яні церкви України. Київ : Мистецтво, 2020. 192 с., іл.

References

1. Cherkes, B. S. (2008). *Natsionalna identychnist v arkhitekturi mista : monohrafiia* [National identity in city architecture : monograph]. Lviv : Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika» [in Ukrainian].
2. Iuryk, Ya. M. (2010). Vykorystannia identychnosti u formuvanni arkhitektury hromadskoho tsentru ploschi Rynok u m. Lvovi [The use of identity in shaping the architecture of the Rynok Square public center in Lviv]. *Mystetstvo i arkhitektura : zb. nauk. pr.* [Art and architecture : coll. of science works]. Kharkiv : KhDFDM, 182–193 [in Ukrainian].
3. Iuryk, Ya. M. (2011). Vidobrazhennia symbolu polskoi identychnosti u miskomu prostori Lvova poch. XX st. [Representation of the symbol of Polish identity in the urban space of Lviv, beginning 20th century]. *Tradytzii ta novatsii u vyshchii arkhitekturno-khudozhnii osviti : zb. nauk. pr.* [Traditions and innovations in higher architectural and art education : coll. of science works]. Kharkiv : KhDADM, S. 113–118 [in Ukrainian].
4. Chepelyk, V. V. (2003). *Ukrainskyi arkhitekturnyi modern* [Ukrainian architectural modern] (Z. V. Moiseienko–Chepelyk, Uporiad.). Kyiv : KNUBA [in Ukrainian].
5. Drahan, M. D. (2014). *Ukrainski dereviani tserkvy. Henez a i rozvii form* [Ukrainian wooden churches. Genesis and development of forms] (V. S. Aleksandrovych, Peredm.; O. O. Savchuk, Uporiad.). Kharkiv : Vydavets Savchuk O. O. [in Ukrainian].
6. Taranushenko, S. A. (2021). *Znyshcheni shedevry ukrainskoi derevianoj sakralnoj arkhitektury* [Destroyed masterpieces of Ukrainian wooden sacred architecture] (V. V. Vecherskyi, Peredm. ; O. O. Savchuk, Uporiad.). Kharkiv : Vydavets Savchuk O. O. [in Ukrainian].
7. Iurchenko, P. H. (1970). *Dereviana arkhitektura Ukrainy* [Wooden architecture of Ukraine]. Kyiv : Budivelnyk [in Ukrainian].
8. Lohvyn, H. N. (1957). *Dereviana arkhitektura Ukrainy* [Wooden architecture of Ukraine]. *Narysy istorii arkhitektury Ukrainskoi RSR* [Essays on the history of architecture of the Ukrainian SSR]. Kyiv : Derzhbudvydav, 200–231 [in Ukrainian].
9. Mohytych, I. R. (2003). *Dereviani khramy ta dzvinytsi* [Wooden temples and bell towers]. *Istoriia ukrainskoi arkhitektury* [History of Ukrainian architecture]. Kyiv : Tekhnika, 379–386 [in Ukrainian].
10. Taras, Ya. (2006). *Ukrainska sakralna dereviana arkhitektura : slovnyk-dovidnyk* [Ukrainian sacred wooden architecture: dictionary-reference]. Lviv : ІН НАНУ [in Ukrainian].
11. Taras, Ya. (2007). *Sakralna dereviana arkhitektura ukraintsiv Karpat: kulturno-tradytsiinyi aspekt* [Sacred wooden architecture of Carpathian Ukrainians: cultural and traditional aspect]. Lviv : ІН НАНУ, [in Ukrainian].
12. Prybieha, L. V. (2005). *Tradytsiini dereviani khramy Ukrainy: typolohichni aspekt* [Traditional wooden temples of Ukraine: typological aspect]. *Mystetski obrii* [Artistic horizons], 7. Kyiv : NAMU, 268–281 [in Ukrainian].
13. Prybieha, L. V. (2007). *Dereviani khramy ukrainskykh Karpat* [Wooden temples of the Ukrainian Carpathians]. Kyiv : Tekhnika [in Ukrainian].
14. Prybieha, L. (2020). *Dereviani tserkvy Ukrainy* [Wooden churches of Ukraine]. Kyiv : Mystetstvo, [in Ukrainian].

Подано до редакції 06.02.2023